

Šta je afazija?

Verovatno ste se već odavno susreli sa afazijom. U početku bolesti nametala su se mnoga pitanja: šta je to afazija, kako se razvija, i koji se dodatni problemi mogu javiti kod afazije?

Šta je afazija?

Sva ljudska bića upotrebljavaju jezik. Razgovarati, naći prave reči, razumeti, čitati, pisati, gestikulirati - sve to podrazumeva jezik. Ako usled povrede mozga jedna ili više komponenti jezika u upotrebi prestane da funkcioniše, nastupa afazija. Afazija (a=ne, fazija=govor) znači nemogućnost da se kaže ono što se hoće reći. Drugim rečima, osoba sa afazijom ne može više da se koristi jezikom kao pre bolesti. Osim jezičkog poremećaja, u afaziji se pojavljuju i sledeći problemi sa:

- svesnim delovanjem
- doživljavanjem sredine
- koncentracijom, preduzimanjem inicijative, i pamćenjem.

Osobe sa afazijom više ne mogu da obavljaju dve stvari u isto vreme.

Mnogi ljudi osećaju frustraciju kada putuju u inostranstvo jer ne mogu jasno da kažu ono što bi hteli, ili ne mogu da razumeju šta drugi oko njih govore. Čak i u zemljama čije smo jezike dobro savladali, ovo se iskustvo može javiti u situacijama kao kada na primer posetimo lekara. U zemljama čije jezike govorimo lošije, naše sposobnosti za komunikaciju sa lokalnim stanovništvom su znatno smanjene, i često čak ne uspemo ni da naručimo jelo koje bismo želeli. Osobe koje pate od afazije imaju ovakva iskustva svakodnevno. Dakle, afazija je jezički poremećaj. Ne postoje dve osobe sa identičnom manifestacijom afazije: afazija je specifična u svakom pojedinom slučaju. Težina i obim afazije zavise, između ostalog, od mesta i težine oštećenja mozga, ranije jezičke kompetencije, i od tipa ličnosti bolesnika. Neke osobe sa afazijom mogu dobro razumeti jezik, ali imaju problema u nalaženju pravih reči ili u sklapanju rečenica. Drugi pak govore mnogo, ali ono što kažu ili nije uopšte ili je teško razumljivo; oni imaju velike probleme sa razumevanjem jezika. U većini slučajeva, osobe sa afazijom su negde u sredini između ove dve krajnosti. Važno je imati na umu da su intelektualne sposobnosti u osoba sa afazijom očuvane! Gotovo u svakom razvoju afazije postoji i spontani oporavak jezika. Do potpunog oporavka dolazi retko ili gotovo nikad. Ipak, upornim vežbanjem, i uz dosta truda i istrajnosti, napredak je moguć.

Razvoj afazije

Afazija nastaje usled povrede mozga. Najčešće je poreklo takve povrede vaskularni poremećaj. On se često zove moždani udar, infarkt, ili apopleksija. Medicinski naziv je CVA: Cerebral (moždani) Vascular (vaskularni) Accident (udar). Ostali uzroci afazije su na primer trauma (povrede glave kao u saobraćajnom udesu) ili tumor mozga.

Da bi mozak funkcionisao, potrebni su kiseonik i glukoza. Kada se cirkulacija krvi u nekom delu mozga poremeti, bilo usled moždanog udara bilo usled nekog drugog oštećenja mozga, ćelije mozga na tom mestu odumru. Razni delovi mozga imaju različite funkcije. Kod većine ljudi oblasti mozga koje su povezane sa upotrebom jezika nalaze se u levoj hemisferi. Kada se povrede ove oblasti, nastupa afazija.

Koji se dodatni problemi javljaju u afaziji?

Redak je slučaj da neko ima 'samo' afaziju. Uz jezičke oblasti često su povređeni i drugi delovi mozga. Tako se kao dodatni problemi u afaziji još javljaju:

- hemiplegija (hemi = pola, plegija = paraliza). Obično je u osoba sa afazijom hemiplegična desna strana tela. Rad mišića na strani tela zahvaćenoj hemiplegijom je poremećen, što onda utiče na opšti rad mišića.
- Gubitak vida u jednoj strani vidnog polja (hemianopsia, hemi=pola, opsia= videti). U većini slučajeva, osoba može da vidi sve što se nalazi u vidnom polju one strane tela koja je zdrava, ali ne vidi stvari koje su u vidnom polju strane tela zahvaćene poremećajem.
- Često ne znaju kako da izvrše neku radnju (apraxia, a=ne, praxis= izvesti). Jednostavne radnje kao što je oblačenje, jedenje i pijenje mogu odjednom da postanu neizvedive kao 'svesne' radnje. Na primer, neko ko pati od apraksije ne zna kako da ugasi sveću (svesna radnja), iako će automatski ugaziti šibicu koja mu dogoreva u ruci i može ga izgoreti (nesvesna radnja).
- Problemi sa jedenjem, pijenjem i gutanjem (dysphagia, dys=loše, phagia=gutanje). Usled povreda mozga mišići biventera i gutanja mogu biti zahvaćeni. To može otežati jedenje i pijenje. Usled paralize i gubitka osećaja u delu lica, može se desiti da saliva curi nekontrolisano iz ugla usta.
- Problemi sa pamćenjem. Jezik ima veliku ulogu u pamćenju. Usled jezičkih problema, pamćenje može biti oslabljeno. Zato uvek zapišite nekoliko reči kao podsetnik; to će olakšati osobi s afazijom da se priseti stvari.
- Razlika u reakciji. Afazija može u velikoj meri promeniti način reagovanja na događaje. To je zbog otežane kontrole emocija. U nekim slučajevima osobe s afazijom će se smeјati i plakati mnogo češće nego pre bolesti. Čak je moguće da će im prestanak plakanja ili smeјanja takođe biti znatno teži sada nego pre nastupa afazije.
- Epilepsija. U toku oporavka mozga od povrede, formira se ožiljak. Ponekad taj ožiljak može da izazove takoreći 'kratki spoj' u mozgu. Tada se javlja konvulzija tela, česti su problemi sa disanjem, pa čak i gubitak svesti. Iako epileptička epizoda traje svega nekoliko minuta, ona nastupa neočekivano i izaziva veliki strah u osobe kod koje se javlja kao i kod njene porodice.

Ovaj popis nipošto ne predstavlja detaljnu listu dodatnih problema u afaziji. Simptomi afazije i dodatne posledice su jedinstveni za svako ljudsko biće. Svaki od gore navedenih problema *može ali ne mora* da se pojavi u kombinaciji sa afazijom.

Tretman afazije

Mnoge osobe sa afazijom su u nekom trenutku bile hospitalizovane zbog ove bolesti – najčešće odmah nakon što je došlo do oštećenja mozga. Njima je u većini slučajeva posle otpuštanja iz bolnice potreban i dodatni tretman. Nije uvek jasno kome da se obrate za pomoć. Svakako se posavetujte sa svojim lekarom o mogućnostima nastavka Vašeg tretmana u mestu u kome živite. Tretman afazije gotovo uvek sprovodi logoped. U principu svako ko pati od afazije može da ima govornu terapiju. Dužina tretmana zavisi od progresa oporavka, kao i od mogućnosti za tretman i njihovih regulacija u Vašoj zemlji.

Saveti za komunikaciju

Usled afazije menja se način na koji osoba s afazijom razume jezik ili se izražava. Ipak, ako maksimalno koristimo ostale opcije, možemo s njom ostvariti komunikaciju. Oblici teške afazije često znače da osoba razume samo 'osnovne reči'. Ali razumevanje putem korištenja osnovnih reči može dovesti do nesporazuma, zato što kada se takve reči kombinuju sa opštim znanjem, može doći do nerazumevanja. Ponekad nam se može učiniti da smo se sporazmeli sa osobom koja pati od afazije. A tek kasnije se pokaže da se to ipak nije desilo.

Ako želite da kažete nešto nekom ko ima afaziju

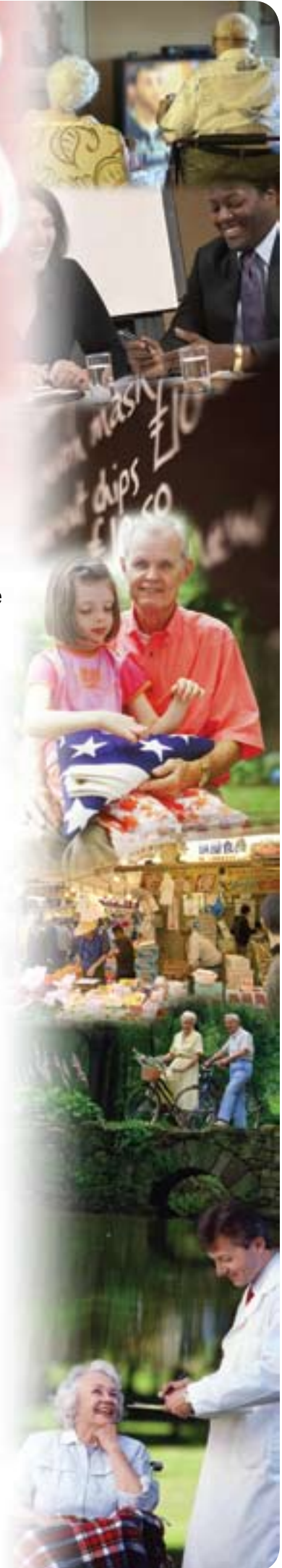
- Prvo, odvojite vreme za konverzaciju. Smestite se udobno i ostvarite kontakt pogledom.
- Ako se plašite kako će razgovor teći, onda recite nešto jednostavno o sebi i postavljajte svom sagovorniku pitanja na koja već znate odgovor.
- Govorite polako i u kratkim rečenicama, naglašavajući najvažnije reči u rečenici.
- Napišite najvažnije reči. Ponovite ono što ste već kazali i pokažite mu/ joj reči koje ste napisali. On/ ona će moći onda da koristi to kao podsetnik ili kao sredstvo komunikacije.
- Osobi s afazijom možete da pomognete da se izrazi tako što ćete gestikulirati, pokazivati na predmete, crtati ili pisati i onda tražiti da ponovi što god može od gestova, pokazivanja, crtanja ili pisanja. Zajedno tražite reči u džepnom rečniku ili u radnoj svesci za konverzaciju.

Ako neko sa afazijom želi da Vam kaže nešto

Prvo, budite sigurni da ste shvatili o kome se radi, šta se dogodilo ili se događa, i čak možda gde ili kada se to dogodilo. Veoma je važno da postavite prava pitanja, da budete kreativni i sistematični koliko god je to moguće. Uvek nastojte da uz pitanje ponudite i nekoliko mogućih odgovora.

Pomoć u komunikaciji

Mnoge zemlje imaju specijalne knjige sa slikama za pokazivanje, rečima, i crtežima. Pokazivanjem na reč ili crtež može da se pojasni šta neko hoće da kaže. Posavetujte se sa lekarom ili logopedom o tome da li slična pomoć postoji i u Vašoj zemlji. Ako to nije slučaj, možete i sami da napravite radnu svesku za komunikaciju. Ona može da sadrži slike i reči koje su važne osobi s afazijom. Na taj način moći ćete da komunicirate bilo

o događajima bilo o emocijama.

Kada koristite materijal sa pokazivanjem slika u komunikaciji sa osobom koja pati od afazije, potrudite se da pripremite koncepte koji su toj osobi važni za razgovor. Svakako imajte spreman papir i olovku. Tako ćete moći napisati najvažnije reči koje će onda osobi s afazijom moći da posluže da se priseti razgovora.

Strpljenje sve pobeđuje

Voditi razgovor sa osobom koja pati od afazije zahteva mnogo vremena i strpljenja. Uprkos gore navedenim savetima, može se desiti da se ne sporazumeta. U tom slučaju, najbolje je da temu odložite za neko vreme; verovatno ćete kad se ponovo vratiti na temu biti uspešniji!

Više informacija

Na web-stranici Međunarodnog Afaziološkog Udruženja (AIA) možete naći informacije o afaziji u raznim jezicima:

www.aphasia-international.com. Tu ćete takođe naći i link za nacionalna afaziološka udruženja koja imaju informacije o afaziji na svom jeziku.

Cilj ove web stranice je da privuče pažnju na afaziju, i da stimuliše pokretanje kontakt grupa za osobe sa afazijom kako bi sprečili da ove osobe završe u socijalnoj izolaciji.